

приклад: *Чоловік вважає, що його обов'язок у сім'ї – вчасно приносити зарплату. Повернеться з роботи додому – і до телевізора. А хто мені допоможе...? (Радянська жінка. – 1987. – №1. – С. 24); Нехай мені напише хоч єдиний чоловік, який вважає себе духовно багатим. Наперед знаю – жодного такого чоловіка на всю країну не знайдеться (Радянська жінка. – 1989. – №3. – С. 28); Вони всі ласо позирають на мої капітали, розкішний опель і замський будинок (Жінка. – 2007. – №12. – С. 26) [17].* Отримані дані засвідчили, що з 1984 р. до 2004 р. відбулося зростання кількості оцінок за критеріями, що співвідносяться із цінностями патріархальної родини, а отже можна припустити, що саме ця родинна модель набула більшої популярності серед українського жіноцтва сучасності, у той час як в УРСР жінки віддавали перевагу моделі егалітарній.

Результати цих та інших подібних досліджень можуть бути представлені у формі експертного висновку. За відсутності відповідної законодавчої бази він не матиме безпосередньої правової сили – лише рекомендаційно-консультативну. Однак якщо з результатами експертизи будуть ознайомлені представники зацікавленої громадськості, наприклад, через ЗМІ, він набуде певної соціальної значущості. Більше того, юридична факультативність таких експертиз і їхня можлива варіативність залежно від виконавця робить їх адекватним способом впливу на аксіологічні настанови в умовах інформаційного суспільства, базованого на принципах свободи слова.

Отже, лінгвістичне дослідження, присвячене опри-явленню культурних особливостей і ціннісних настанов соціуму, що містяться в перлокутивно навантажених текстах, можна назвати лінгвокультурологічною експертизою. Ці дослідження здійснюються, і широкий загал може цікавитися ними. Вони потребують популяризації через ЗМІ, заклади освіти, публічні лекції та будь-яким іншим шляхом. Так вони ставатимуть відкритими увазі того самого зовнішнього спостерігача,

що є об'єктом лінгвокультурологічних та соціолінгвістичних досліджень і водночас – має бути "споживачем" результатів цих досліджень. У такий спосіб сти-мулюватиметься, з одного боку, цікавість суспільства до філології, а з іншого – філологічні розробки в актуальному для соціуму напрямку.

1. Баранов А.Н. Лингвистическая экспертиза текста. – М., 2007;
2. Батыгин Г. Преемственность российской социологической традиции // Социология в России. Под ред. В. А. Ядова. – http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Sociology/yadov01.php;
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови. – К., 2004;
4. Вопрос: зачем нужны филологи? // <http://otvet.mail.ru/question/31030532/>;
5. Гончарук Т. Новое образование. Гуманитарный взрыв в "Вышке". Глеб Морев встретился с теми, кто за это образование отвечает // <http://www.afisha.ru/article/obrazovanie-v-vishke/>;
6. Горощко Е.И. Судебная лингвистика: становление теоретической парадигмы // Теория та практика судової експертизи і криміналістики. – Х., 2005. – Вип. 5; 7. Дзявевич Т.М., Черненко Г.А. Право порівнювати // Дзеркало тижня. – 2010. – 14 серпня; 8. Для чего и кому нужна филология // <http://www.ateism.ru/forum/viewtopic.php?f=19&t=6419&start=0>;
9. Закон України про захист суспільної моралі // <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1296-15>;
10. Колб Л. Где учат "На отлично" // Сегодня. – 2012. – 15 мая; 11. Мельникова-Григорьева Е., Соловьев-Фридман Д. Жаркое научное лето 2008-го. Берлин – Петербург. Часть вторая. Тенденции // <http://www.russ.ru/content/view/full/98829>;
12. Національна експертна комісія України з питань захисту суспільної моралі. Загальні відомості // <http://www.moral.gov.ua/pages/2/>;
13. Озерова Н.Г. Слово і доля // Мовознавство. – 2011. – №3; 14. Прайдід Ю.Ф. Проблеми лінгвістичної експертизи усного і письмового мовлення в дослідженнях українських учених // Теория та практика судової експертизи і криміналістики. – Х., 2005. – Вип. 5; 15. Рудалев А. Поминки по филологии? // <http://www.zavtra.ru/denlit/154/52.html>;
16. Черненко А. Ликвидация рекламной безграмотности // Зеркало недели. – 2002. – 16 февраля; 17. Черненко Г.А. Аксіологічні настанови щодо чоловіків у листах до журналу "Жінка" (за 1984 – 1990 рр. та 2004 – 2010 рр.) // Мова і культура. – К., 2011. – Вип. 14. – Т. II; 18. Черненко Г.А. К вопросу о систематизации языковых импликаций // Мова і культура: Зб. наук. праць. – К., 2002. – Вип. 5. – Т. II. – Ч.2; 19. Черненко Г.А. Ціннісні концепти в українських ЗМІ напередодні помаранчевої революції // Актуальні проблеми менталінгвістики. – Черкаси, 2005; 20. Широков В.А., Сидоренко О.О. Наукові засади лінгвістичної експертизи політичних та правових документів. Постановка проблеми // Мовознавство. – 2005. – №2; 21. Які проблеми турбують українців найбільше? // Київський міжнародний інститут соціології. – <http://kjis.com.ua/ua/news/view-145.html>;
22. Faulty Towers: The Crisis in Higher Education. William Deresiewicz // The Nation. – 2011. – May 23.

Надійшла до редколегії 14.10.11

ФОЛЬКЛОРИСТИКА

Н. Бурлака, асп.

ФОЛЬКЛОРНИЙ КОНЦЕПТ "ДОЛЯ" В УСНОПОЕТИЧНИХ ТЕКСТАХ ТА ЙОГО РЕЦЕПЦІЯ У ТВОРЧОСТІ ПОЕТІВ-РОМАНТИКІВ 20-40-Х РОКІВ ХІХ СТОЛІТТЯ

Розглянуто національно-маркований концепт української культури "Доля", що представлений у творчості поетів-романтиків 20-40-х рр. ХІХ ст. на метафоричному, образному, ментальному, психологічному – рівнях. Досліджено специфіку взаємодії між національною та авторською мовною і культурною свідомостями.

The article considers culturally marked national concept of Ukrainian culture "Destiny", which is represented in the works of poets of the romantic 1820-1840s on metaphorical, figurative, mental, psychological levels. The specificity of interaction between national and author's language and cultural consciousness is considered.

Ментальність народу невідривно пов'язана з опануванням людиною знань про навколишній світ і Всесвіт у цілому. Знання про навколишній світ у свідомості людини фіксуються через певний механізм концептів шляхом їх зіставлення та порівняння: дім і родина, душа і серце (І. Голубовська), усмішка й сміх (В. Гаєчко), правда і неправда (М. Мамич) і т.д. Концептуалізація світу ґрунтується як на універсаліях, так і, головним чином, на етноконцептах як структурах свідомості, що мають "спільні для представників певного етносу складники" [7, с. 231].

Фундаментом людської свідомості є етнічний світогляд, який невідривно формується з духовною та матеріальною культурами народу за допомогою генетичного коду, котрий від покоління до покоління передається з усними та словесними знаннями наших предків.

Однією з найхарактерніших особливостей світогляду українського народу є антропоморфізація не лише стихій, сил природи, а й тих явищ міфологічного, соціального характеру, які через незнання законів, їх причин та наслідків, були для нього незрозумілі [2, с. 190]. Отже, народна картина світу головним чином вибудовується за подібністю і антропоморфністю, а образи – це найпростіший шлях первісної людини досягнути світ довілля через подібність до себе.

У національному фольклорному просторі українців концепт "Доля", особливо на вербальному рівні, проявився у різноманітні образів надприродної сили. Найчастіше цей концепт у народнопісенному тексті набирає характерних антропоморфних ознак жінки. За народними уявленнями, власними та супутніми ознаками антропоморфізації, розрізняється "Доля" активна ("хороша") та

пасивна, яка може бути "заспаною, запухлою, обтріпаною, неряшницею" [2, с. 192]. За народними віруваннями, хто відшукає свою "Долю", тому в усьому таланить і той швидко примножує свої статки; а хто не знайде її, то з його починань нічого не виходить [2, с. 191].

Під поняттям "концепт" розуміють інформаційну структуру свідомості, різносубстратну, певним чином організовану одиницю пам'яті, яка містить сукупність знань про об'єкт пізнання, вербальних і невербальних, набутих шляхом взаємодії механізмів пізнання [7, с. 236]. У фольклористиці цю термінологію вживають часто на позначення смислового ядра, яке породжене міфологічними віруваннями народу.

Отже, метою нашої розвідки є висвітлення функцій фольклорного концепту "Доля" в уснопоетичних народних текстах, а також фольклоризмів і авторської трансформації на матеріалі поезії поетів-романтиків 20-40-х р. XIX ст. Відповідно до мети виділяємо такі завдання:

а) на прикладах фольклорного концепту "Доля" виокремити фольклоризми в поетичному авторському тексті;

б) виявити механізми контамінації та рецепції фольклорного концепту "Доля" в поезії поетів-романтиків 20-40-х р. XIX ст., а саме: М. Костомарова, В. Забіли, М. Петренка, О. Афанасьєва-Чужбинського, Я. Головацького, М. Шашкевича, Я. Щоголева, Л. Боровиковського, М. Устияновича, І. Гулашевича, А. Могильницького, О. Шпигоцького, А. Метлинського, О. Корсуна.

Отже, об'єктом дослідження є поетичні твори романтиків 20-40-х рр. XIX ст., а предметом – фольклорний концепт "Доля" та його рецепції в народній інтерпретації.

Свою увагу на проблемі переважання фольклоризмів у авторських творах акцентували ще Ф. Колесса та В. Щурат. Їхні праці, а також розвідки М. Костомарова, О. Потєбні, Ф. Колеси, К. Квітки, І. Дея, Г. Булашева, Л. Ревуцького, М. Рильського та інших склали методологічну базу цієї статті.

Учені відзначили, що дифузія народних пісень та власне авторських творів на рівні конвенційності смислів давала позитивні модифікації. Тобто, якщо автор включений у певне локальне фольклорне середовище, він на всіх рівнях свідомого і підсвідомого є носієм тієї інформації і тому, навіть не замислюючись подає її у своїх власних творах.

У статті подається спроба висвітлити певну класифікацію концепту "Доля", як знак української етнокультури, сформовану з відібраних прикладів лірики поетів-романтиків 20-40-х рр. XIX ст.:

а) фаталізм "Долі" (божество – неминучість, божество – фатум);

б) "Доля" – це талант, фортуна;

в) народнопісенне звертання до коханої людини;

г) антропоморфні образи: коханої, матері, мачухи, судді;

д) "щастя-Доля";

е) обездолення-сирітство;

є) авторська рецепція концепту "Доля" у словах: свобода, воля, правда, віра, любов, честь, рідна земля, Батьківщина, щастя;

ж) фольклорний концепт "Доля" в зооморфних, то темних, модифікаціях;

з) багаторічна рослина родини товстолихих, поширена на Поліссі, молодило паросткове [4, с. 192–194].

Сакральне поняття "Доля" в народній свідомості увиразнюється в залежності від вищої духовної істоти – Бога і стає виявом його волі, проти якої простий смертний нічого не може вдіяти. Тут спостерігаємо християнський мотив "терпіння, смиренності Божій волі". У "Святому Письмі" Преподобний Ніл Синайський писав "По-

слушність Божому велінню дарує життя, а непослух – смерть і тління" [6, с. 48, 364].

Наведімо приклади, знайдені у віршах поетів-романтиків XIX ст. У поезії М. Костомарова "Діти слави, діти слави" читасмо: "Де любов Христова й правда, / Там і щастя й доля. / Суди, Боже, нашу долю / По твоєї волі" [9, с. 196–200], а у вірші "На добраніч" знаходимо ідентичне: "Суди, Боже, нашу долю, / По твоєї волі" [9, с. 202].

Мотив "Долі", яка послана Господом-Богом, зустрічаємо і в поезіях О. Афанасьєва-Чужбинського, зокрема у вірші "Жаль" ("На все, братця, Божа воля, / Всьому є причина" [9, с. 242]) і в поезії "Місяць":

Усе в світі сотворено

Од Господа Бога,

Усякому назначена

Своя путь-дорога... [9, с. 239].

Релігійну форму вродання праслов'ян у антропосфері можна спостерігати ще за часів мезоліту (10 – 7 тис. років до н.е.), а особливо це яскраво видно в теїстичному типі народного вірування, який пізніше набув монотеїстичного змісту (уявлення про надприродне яке могутню, всевладну істоту – Бога).

Християнська віра в Господа породила думку в українців про те, що Бог – це добро, і там, де він є, там завжди панує добра "Доля", яка втілює в собі мир, злагоду, спокій і щастя в сім'ї, добробут у родині. Саме про це і йдеться в поезії М. Костомарова "На добраніч":

Тільки там, де дух Господинь,

Там і правда й воля,

Де любов Господня й віра, –

Там і щастя, й Доля!... [9, с. 204].

Микола Костомаров новаторськи переосмислив фольклорний концепт "Доля" та розширив його коло розуміння від "мікро-волі" однієї особи до розмаху всієї держави, – так само, як і наступні значення концептів "правди", "добробуту", "віри". У поезії "Безрідний" М. Шашкевича знову бачимо: "Кому Бог дав хорошу долю щастя то той щасливий" [9, с. 358], а також у А. Метлинського "Глек": "І довго жив: таким дав, Боже, й довгий вік!... Бог дав діток..., розуму вділив Господь їй трохи..." [9, с. 131–133].

Окремим підрозділом дослідження фольклорного концепту "Доля" виділяємо категорію "обездолення-сирітство" у всіх його проявах. Здавна в українського народу було особливе ставлення до сиріт. Для самої сироти її стан вважався певним ініціальним періодом, але він поширювався й на суспільство, яке її оточувало. Допомога обездоленим, зокрема сиротам, була шансом для "благодійника" на каяття перед Господом у власних гріхах. Обездоленими вважаються всі покинуті й самотні люди: діти-сироти, вдови (вдівці), жебраки, емігранти та інші.

В академічному виданні народних балад О. Дея мотив сирітства винесено в окремий цикл під назвою "Збиткування над сиротами. Сирітська Доля" [1, с. 532]. Автор наголошує, що сирітство поширене у соціально-побутовій баладній тематиці. Спорадично у своїх наукових працях згадують цю проблему і М. Гайдай ("Слов'янська балада в її зв'язках з іншими жанрами фольклору"), і С. Мишанич ("Етико-виховна функція фольклору"), й І. Франко ("Жіноча неволя в руських народних піснях").

Слід зазначити, елегійно-романтичний характер у творчості поетів-романтиків 20-40-х рр. XIX ст. представлений особливо широко. У значенні концепту "Доля" автори подають та модифікують народний образ сироти: убогість, нерівність, відсутність родини, важке життя на чужині. Яскравий приклад – вірш М. Устинови-

ча "Жебрак". Нічого немає жебрак на світі, лише сльози, голод, холод, безнадія, сірі будні, і такий його уділ, тобто така "Доля": "То єго частка, то єго держава, / То ціле жниво єго щастя, доля!" [9, с. 426].

У поезії Я. Щоголева "Безталання" акцентується увага на сирітській "Долі" чумака-бідняка: "Покинула мене мати / Без грошей, без роду; / Дала тільки карі очі, / Хорошу вроду". "Куди не глянь – кругом бідний, / Кругом сиротина!..." "Доле моя, щастя моє, / Лихо мені з вами" [9, с. 325].

Сирітська тематика була популярною в українській художній літературі особливо в XVIII-XIX ст. Це зумовлено тим, що в усній народній творчості на той час побутувало чимало пісень про сирітську долю. Поетиромантики, орієнтуючись на фольклорні твори, прагнули образно відтворити одну зі складних соціальних проблем життя. У поезії "Малороссийская балада" О. Шпигоцького головна героїня від розлуки з коханим називає себе обездоленою сиротою: "Ох, я бідна сиротина!... Боже милостивий! Ой куди ж ти, мій козаче..." [9, с. 85].

М. Устиянович у вірші "Дума матері руської" радить молодій матері: "...лиши з-руська дитинці співати!", тобто, не співати народної колицької і відчуратися від усього національного, оскільки то все "сумний хрест на гробі, сором, туга... / А руська Доля – сирота німая" [9, с. 422]. Микола Устиянович розширює критерій розуміння фольклорного концепту "Доля" до мовно-національного.

Особливий тип переробки романтичної балади виник у творі "Молодиця" Л. Боровиковського. Слід зауважити, що ліроепічний жанр романтичної балади, був характерний для епохи романтизму в цілому. Лірична героїня стала жертвою власного психологічно-емоційного стану:

Ти покинув на родині мене сиротою:

Я знизькалась, я зріднилась

З долею лихою! ...

Сирота – одна без тебе

Горе я горюю!...

Розступись, вода, – в тобі я

Погублю все горе...

Ох, мій милий, ох, мій милий!...

Доле моя, доле...

"Прощай!... ти мій!..."

– і вниз шубовств! [9, с. 38–39].

До мотиву самогубства від розлуки з коханим звертався і М. Петренко, але в цьому прикладі спостерігаємо, як лукава "Доля", яку автор синонімічно називає горем, уособлює в собі аніматичні якості, в поезії "Ми нулися мої ходи":

... А де ж кунець горю?...

Горе кличе в море;

Побіжу я, кинусь в буйне,

Доле моя, доле! [9, с. 298].

Фольклорний концепт "Доля" у вірші О. Афанасьєва-Чужбинського втілює повноцінні антропоморфні риси мачухи, які в народнопоетичних текстах здебільшого розумілися у відчуженні, байдужості до нерідної дитини. Так, у вірші "Місяць" автор повністю відтворює фольклорне ставлення мачухи до свого пасербка, яке втілене в образі "Долі-мачухи":

Я вже знаю свою долю,

Що мені припала,

Вона ж мене, як мачуха,

Змалку сповивала;

Годувала, як мачуха,

На лиху годину,

Та й прогнала: "Іди собі,

Куди хочеш, сину!" [9, с. 239].

Ліричний герой з поезії М. Петренка "Батьківська могила", поховавши рідного батька, глибоко відчуває свою обездоленість: "А хто бездольного мене / Туди до тебе поведе..." [9, с. 305]. Нарікання на осиротілість, нещасливу "Долю" знаходимо і у В. Забілі "Нащо тату ти покинув мене сиротою?..."

Не знав би я в світі горя...

І не думав, що я в світі

бідна сиротина.

Не вмів тоді, нещасливий,

І слова сказати... [9, с. 260].

Сподівання на щасливу "Долю" разом із коханою людиною знаходимо в поезії О. Корсуна "Кохання": "Не журись же, сиротино, / Що долі не маєш: Як полюбить дівчинонька, / То й долю придбаєш" [9, с. 313].

Неодноразово у віршах письменників-романтиків трапляється образ човна, або ж і сам ліричний герой уподібнює себе з човном. Образ човна, який автор отожднює з нещасливою "Долею", є концептуальним у поезії "Човник" В. Забілі: "І я в світі, як той човник, / Де пристать, не знаю... Бо щастя не маю... така доля..." [9, с. 256–258]. Човен у авторських поезіях виступає образом-символом людської долі.

В. Забіла в поезії "Сидів раз я над річкою" розкриває трагедію людської "Долі", де людина й човен трагічно загинули разом:

Завертівся кругом човен

Да й перевернувся;

Бовть у воду, бідолашний,

– та й не схаменувся [9, с. 261].

Подібна образність наявна й у М. Костомарова в поезії "Журба":

Горе ж тому кораблеві,

Та у море занесеному,

Горе тому сиротині,

Від родини відлученому! [9, с. 64].

Здавна, внаслідок розповсюдження народних вірувань у Рожаниць (Рода, Громовика, Леля, Панну-Сонце, Зорю, Місяця, – а також небесного тіла і т. ін.), яким надавалися магічні властивості, й усвідомлювалися вони як носії чиєїсь "Долі" існувало фольклорне розуміння зникнення душі померлого; із смертю людини "її зірка" згасала і людська "Доля" скоро мала покинути мирський світ. У вірші "Зірка" М. Костомаров відобразив вірування українського народу на прикладі зарученого молодого козака, який просив щасливої "Долі" з коханою дівчиною у *Зірці-Долі*: "Нехай в світі моя Доля така буде ясна!"... Та зірка впала, а з нею згасли й стосунки (тобто автор відображає комплекс фольклорних вірувань):

І пропала й не засвітить.

Зірочки яснії

Світять в небі – все то долі,

Та усе чужії!

І не було весіллячка... [9, с. 216–217].

Також у поезії "Наталя" автор вкладає у уста матері: "Терпи серце тую долю, / Яку дасть небесна воля!" [9, с. 220].

М. Петренко у своєму славнозвісному вірші "Небо" ставив фольклорно орієнтоване риторичне запитання: "Думи мої, думи мої": "Чи ви в небі над зірками шукаєте долі" [9, с. 286].

Далеко за хмари, подальше од світу,

Шукать собі долі, на горе привіту,

І ласки у зірок у сонця... [9, с. 287].

Отже, асоціативно-образний фольклорний концепт "Доля" розкривається за допомогою кола з бінарних фреймів: щастя–нещастя, багатство–злидні, удача–невдача, благословляти–проклинати. На такому простому прикладі можна спробувати зробити висновок про

те, що концепт "Доля" в розумінні українського народу ніколи не уявлявся монізматично, оскільки є хтонічною істотою і завжди базувався на принципі дуалізму, а запозичення народної системи віршування, образної та символічної систем надавало авторським поезіям особливого романтично-народницького стилю.

Традиційно українці розглядали саму особистість, яка є як творцем, так і винуватцем своєї ж "Долі". "Доля" постає "таланом", "фортуною" – засобом "сприятливих / несприятливих" обставин.

Дослідивши невеликий пласт поезії XIX ст. крізь призму фольклорного концепту "Доля", можна побачити, що висока обізнаність із українським фольклором забезпечила поетам-романтикам участь у відродженні національної самобутності свого народу, у повноцінно-

му праві утвердження народної творчості в писемній літературі.

1. Балади: родинно-побутові стосунки / упор. О. Дей, А. Ясенчук, А. Іваницький – К., 1988; 2. Булашев Г.О. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. Космогонічні українські народні погляди та вірування. – К., 1993; 3. Гайдай М.М. Слов'янська балада в її зв'язках з іншими жанрами фольклору // Розвиток і взаємовідношення слов'янського фольклору. – К., 1973; 4. Жайворонек В.В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник. – К., 2006; 5. Костомаров М. Об историческом значении русской народной поэзии // Костомаров М. Слов'янська міфологія. – К., 1994; 6. Послушание воле Божией – <http://serafimov.narod.ru/temmat/poslush.html>; 7. Селіванова О.О. Нариси з української фразеології (психологічний та етнокультурний аспекти). – Київ–Черкаси, 2004; 8. Ужченко В.Д. Фразеологія сучасної української мови: Навч. посіб. – К., 2007; 9. Українські поети-романтики: Поет.твори / Упоряд і приміт. М.Л.Гончарука. – К., 1987; 10. Франко І.Я. Жіноча неволя в руських піснях народних // Франко І. Я. Збір. тв.: У 50 т. Т. 26: Літ.-крит. праці. – К., 1980.

Надійшла до редколегії 13.09.11

І. Грищенко, канд. філол. наук

КОНЦЕПЦІЯ ЕТНІЧНОГО ІНАКШОГО В ДОСЛІДЖЕННІ МІЖЕТНІЧНОГО ПОЛІЛОГУ В НАРОДНІЙ ПРОЗІ УКРАЇНИ

Розглянуто концепцію етнічного Інакшого, яка дозволить застосувати нові підходи для дослідження міжетнічного полілогу в народній прозі України. З'ясовано відмінності концептів Інший та Інакший в аспекті етнічної Інакшості.

The article is devoted to the concept of Ethnic Otherness which makes it possible to implement new academic approaches in the investigation of interethnic polylogue in the folklore prose of Ukraine. The difference between concepts of Other and Another in the aspect of Ethnic Otherhood was determined.

Динаміка взаємин між окремими індивідами, етносами, народами вимагає пошуку форм і методів налагодження взаємин між людьми, які б враховували інтереси всіх сторін у побудові повноцінного міжетнічного полілогу. Дослідження демонструють трансформацію звичної діади етнічних "свого-чужого" у фольклорну тріаду етнічних "свій-інакший-чужий", яка виводить наукові висновки на якісно новий науковий рівень. Концепт Інакшого все частіше складає предмет наукового обговорення в сучасній гуманітаристиці. Проблема з'ясування, розуміння та сприйняття Інакшого є актуальною для сучасної наукової парадигми.

О. Довгополова, досліджуючи феномени Іншого, Чужого, Відторгненого в аспекті філософії, акцентує увагу на значущості цих понять і наголошує, "що популярність звернення до них в різних сферах гуманітарного знання породжує певну плутанину та неузгодженість в їх трактуванні" [4, с. 1]. Важко не погодитись з дослідницею. Зокрема, у наукових колах до сьогодні відсутня однаковість у розмежуванні концептів Іншого та Інакшого (російською: "Другой" та "Иной"). Для проведення дослідження варто з'ясувати їх відмінності. Найкраще різницю між ними демонструє тлумачний словник В. Дала: "інакший – не такий, як цей; іншого виду; такий, який відрізняється від цього" [6]; "інший – не цей; такий самий, дуже схожий" [5]. Отже, у процесі дослідження міжетнічного полілогу в народній прозі варто використовувати концепт Інакший (М. Мід, Ю. Крістева, Т. Андрющенко та ін.) для маркування представника іншого етносу, а не Інший (М. Тьонісен, І. Фолькельт, В. Тупіцина, М. Шелер, К. Ясперс, О. Шпарга, А. Усманова, А. Демидов та ін.), яке можна охарактеризувати як проблему "Я як Інший" [8].

В. Суковата відзначає, що філософія Іншого сформувалась як самостійний напрям інтелектуальної рефлексії в другій половині XX століття. До представників теорії Іншого відносять М. Бубера, І. Левінаса, Ж.-П. Сартра, М. Фуко, Ж. Дерріду, С. де Бовуар та ін. для акцентування уваги на "суперечностях суспільства і буття, нації і гендеру, стосунків людини із суперечливістю всередині себе самої" [11, с. 88]. Питання етнічної Інакшості є предметом наукової зацікавленості А. Цали,

Є. Кретковичової, О. Тодорової, Р. Градевої О. Белової та ін. Концепт етнічного Інакшого в процесі дослідження фольклорної прози належить до малодосліджених тем. Предмет пропонованого дослідження становить специфіка етнічної Інакшості в аспекті фольклористики та встановлення загальних відмінностей концептів Інший та Інакший. Метою є визначення сутності концепту Інакший; спроба залучення концепції етнічного Інакшого в процес дослідження міжетнічного полілогу в народній прозі України.

Гатальська С. вказує на зміни пріоритетів у гуманітарній сфері досліджень: "Гадаємо, що метод ізольованого вивчення окремих типів культур нині вже вичерпав свої перспективні можливості. Він був притаманний раннім стадіям розвитку науки, доки не було усвідомлено той факт, що ми вже є досить "досвідчені", аби знати, наскільки ми є різні. Більш актуальним і плідним виявився метод паралельного вивчення та порівняльного аналізу різних культурно-історичних типів, символів і архетипів, спрямований на з'ясування не стільки того, що роз'єднує й відрізняє різні культури, скільки того спільного, надійного, універсального, що їх об'єднує" [3]. До наукової парадигми входять нові методи дослідження. Так, Т. Андрющенко пропонує в процесі дослідження Інакшості замінити вертикальні та ієрархічні зв'язки "горизонтальними та ризоматичними. Будучи запозиченим із ботаніки, де він позначає певний спосіб росту рослин, що відрізняються як від відгалуження гілок від єдиного кореня (метафаза системного мислення), так і від "пучковидного кореня". Ризома – це принципово інший спосіб росту, невпорядковане поширення множинності, рух без будь-якого домінуючого напрямку, що йде в різні боки та не дає можливості передбачити тенденції розвитку. Звідси випливає наступний методологічний принцип аналізу дослідження концепту "естетичне" в постмодернізмі – відмова від бінарних опозицій, характерних для ментальності попередніх епох" [1]. Дослідники процесу побутування культурного полілогу території Буковини як поліетнічної території акцентують увагу на тому, що "процес співіснування представників різних етносів, представників різних ет-